

Mož, ki ni rad vsa ko sekundo srečen

Štajerci in Primorci bi se še bolje razumeli, če ne bi bilo Slovencev vmes, pravi Iztok Mlakar, slovenski igralski in kantavtorski mit. In v zadnjem času tudi pisec komedij, ki ob činstvo nasmejijo v dialektu

Bojan Tomažič

Predstavljal sem si ga kot Bertolina, ki je "raztegnu ramoniko sojo, si obrisal je souzu an zapoju". In je bilo res, Iztok Mlakar, kantavtor in igralec oziroma igralec in kantavtor, je ta Bertolin, poje tudi, ko govori, citira velike modrece (seveda tudi v primorščini), on se zna nasmejati. Je muzikant, s katerim se lahko pogovarjaš o vsem in vsakem. Tudi o hudiču, ki ga igra v Pašjonu v **SNG Nova Gorica**. V primorščini z njim pojemo Štajerci, Prekmurci, Prleki, Dolenjci, Gorenjci. Pesmi o časih, ko so ljudje "zaljubljeni bli, ma to ble so ljubezni, ku zdej jih več ni" in se zdijo zelo današnje. Človek pač, ki zna opazovati, prisluhniti in povedati.

Vam slovo od koledarskega leta in začetek novega pomenita kaj posebnega?

Niti ne, leto pač poskušam preživeti do konca in sem vesel, ko ga je konec. Potem grem naprej. V teh dneh ne rekapituliram leta, to delam vsak večer, preverim, ali sem kaj pozabil, moram iti še na pošto ali kam drugam.

Kaj boste izbrali od tistega, kar se kaže, da bi leto 2016 lahko ponudilo?

Saj nič ne izbiram. Drugačni časi so, vendar je prav, da je tako, za človeka je pomembno, da se ne zapre v hišo in tam ni zadovoljen. To je tako kot kaka slaba religija, imaš navodila in svet, ki je zelo enostaven, in si rečeš, tu notri sem in si ne morem pomagati, Bog to hoče in direktor to hoče in me nimata rada, drugi so krivi. Čeprav ni tako, dokler si živ, moraš migati.

Z vsemi komedijami in tragedijami, ki jih miganje z leti prinaša, vred?

Komedija je tragedija plus čas, ta formula se zdi čudna, vendar s časom stvari drugače jemlješ. Kot je rekel Hemingway: dokler se ne sprijazniš s svojo minljivostjo, ne boš nikoli svoboden. Enkrat te preprosto ne bo. Fajn pa je, da se tega zavedaš, tudi v tem smislu, da si rečeš, kakšno stopinjo pa le pusti, ali kot rečejo ekologi, ogljični odtis. Z leti res ne moreš več preteči kilometrov nezaduhan, vendar gledaš na vse malo drugače. To je ena sorta svobode. Saj te je strah, a ni te prvič strah in ni te več strah strahu.

Ali še radi hodite med ljudi?

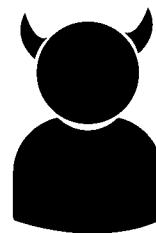
Seveda. Se pa ti z leti tudi poveča sposobnost slišanja, hitreje se zaveš, zveš, kaj je bistvo stvari. Izkušnje, pogovori, domišljija delujejo, narediti je treba resnico bolj resnično. In potem temu pač pravijo umetnost.

Bolj resničen od resničnega

Kako se kot igralec, pisec pevec, živite v človeka? Mu pogledate v jetra, vranico, želodec, v vino?

To je težko razložiti, potrebna je intuicija. Če bi res razstavil človeka in pogledal jetra in vranico, bi zagotovo izvedel o njem veliko tehničnih podatkov, vendar bi med tem postopkom človek zagotovo umrl. Mene zanimajo živi ljudje. Če želiš razumeti bistvo živečega človeka, moraš dojeti njegovo čustvovanje, njegove motive in razmišljanje. To nima toliko opravka z možgani in analizami, čeprav to tudi so, povsem druge sorte, kot je matematično, vzročno-posledično tovrstno reševanje, ampak nekje ga za-

čutiš. Tudi dialekte jemljem kot igralsko in ne lingvistično nalog, nisem znanstvenik oziroma lingvist, dialektolog, ki govori o tem, kako oni sklanjajo, da ne poznajo dvojine, krajšajo, krnijo glagole in tako naprej. Zamislim si nekoga, mogoče je konkreten človek, mogoče je sestavljen iz večih, je nekakšen frankenštajn, sestavljen iz več različnih živih ljudi, in je še bolj živ, še bolj resničen od resničnega. To je seveda igralska naloga, vidim človeka in iz njega pride dialekt.

Branil Satana, ker se ta ni mogel sam

Kar sam se pojavi?

Ja. Jasno, da moraš človeka spoznati, da se moraš z njim pogovarjati, ga slišati, poslušati in si ga zapomniti. Na Cerkljanskem sem vsega skupaj živel dva tedna, oče je sicer od tam, a tu, kjer smo živeli, ni nikoli govoril cerkljansko, edino ko je prišel tja v te kraje, se je tako pogovarjal. Vendar so bili tisti ljudje tam tako živi, da so se mi od otroštva zapičili v spomin in tako postali del mene. Tako je to. To je moja analiza vranice, jeter in vsega tega.

Ob organih sem omenil tudi vino.

Ja, vino. Bom povedal, kako je s tem pri Furlanih. To so na neki način Retoromani, imajo svoj jezik, jih je dva milijona, toliko kot nas, vendar so se skozi zgodovino toliko romanizirali, da do svoje državnosti niso prišli. No,

zanimivo je videti, kako živijo. V oštariji sedita pri mizi gospod profesor in vodoinštalater in se ob vinu pogovarjata. Vino je vedno bilo topilo razlik, jaz pravim tudi fašizma, če fašizem pomeni to, da se počutiš več kot drugi. Čeprav so še vedno različni družbeni razredi in vsak ve, kam spada, se pogovarjata popolnoma normalno.

Vsak ima Furlanko v brajdah

Kot igralec, pevec in pisec karikirate videno in da se vidi in sliši več?

Caricare pomeni preobložiti in je potem torej stvar večja, kot je v resnici. Vsaka stvar v umetnosti je seveda večja kot resnica. Zakaj je Michelangelov David tako lep? Zato ker je pretiran, glavo ima večjo. Zakaj je njegov kip Pieta tako lep? Jezus, ki leži Mariji v naročju, je manjši od nje, tako je pomanjšan, da izgleda kot otrok, ki je umrl. Umetnost ni preslikava življenja, ampak bistvo, esenca življenja, bolj resnična od njega samega. Vedno me sprašujejo, kdo je bila Furlanka, katera je bila tista v brajdah (iz pesmi Vandima, op. p.), kot da je to ne vem kako pomembno, pa sploh ni. Vsak, ki posluša pesem, ima svojo Furlanko in tisto, ki je bila v brajdah. In to je tudi namen tega, če bi jaz delal samo za sebe, bi bile pesmi zelo dolgočasne, meni bi sicer pomenilo nekaj, drugim pa ne. Včasih ustvarjalci pozabljajo, da je to za nekoga narejeno.

In pozabljajo, da se z malo besedami da veliko povedati. Eni bi samo na dolgo govorili in nikogar poslušali, kot jaz zdaj. Hmm! Imate intervju s Primorcem in je pač tako, da oba veliko govoriva. Jaz poleg vsega še krilim z rokami. Upam, da se zaradi ve- tra, ki ga delam, ne boste prehladili. Mi je enkrat rekel en, naj imam med pogovorom raje roke v žepu. A kako naj Primorec govori z

rokami v žepu, sem mu rekel, bi to bilo, kot da bi mu jajca odrezali.

Za resnico baje živimo in do nje se pride, tudi baje, skozi trpljenje. Življenje je torej pasijon.

Si vsaj les za križ, ki ga nosimo, lahko izberemo?

Ne. Ne bi bilo zanimivo, če bi si ga sami izbrali. Konec je isti, kateregakoli že nosiš, ampak eden je rekel, jaz bom večno živel, do zdaj mi je to ratalo. Pascal Bruckner, francoski filozof, ki je zdaj zelo popularen, pravi: preveč rad imam življenje, da bi si želel biti vsako sekundo srečen. Če ne poznaš ene strani, ne poznaš druge, če ne poznaš teme, ne boš poznal sonca, če ne poznaš mraza, ne boš cenil toplote, če nimaš enega, nimaš drugega. Jasno je, da življenje je ene vrste pasijon, če ga hočeš živeti in prehoditi do neizogibnega konca. A pasijon je tudi tragedija s srečnim koncem.

Prek tragedij do sreče, kruto še bolj kot realnost. Ali ni vse življenje zaradi tega absurdno?

Življenje seveda je absurd. Noben te ne vpraša, ali bi se rad rodil, noben te ne vpraša, ali bi rad umrl. Vmes pa se moraš sekirati. Čakaj malo?! Ni fer! Vsaj vmes se imej dobro.

Raje imejmo dobro in skrbimo za osebnostno rast. Ste vi zato napisali svoj Pašjon, komedijo?

Življenje, ki ga ne raziskuješ, ni dosti vredno; če imaš že vse napisano, ni nobenega raziskovanja. Jasno, da so ene stvari, ki jih ne smeš. Povsod ne bom iskal meja, v določene smeri ne bom šel, ker vem, da je tam puščava, vse drugo bom pa raziskoval. Kdo ti bo predpisal, kaj je prav in kaj ni? Na koncu poti kaj boš novega povedal? Jasno je, da je osebnostna rast pomembna in knjej spadajo tudi rane in brazgotine, ki jih dobiš. Kdor po tridesetih letih misli o svetu popolnoma enako kot prej, je vrgel trideset let življenja stran.

So bili povod za vašo zadnjo

komedijo res naši od hudiča napadeni nadškofje?

Ja, se mi je zdelo nefer od gospoda, da obtožuje nekoga, ki se ne more sam braniti.

Cerkev je poskušala postati zelo bogata, a ji ni uspelo, ker je, tako nadškof Glavan, Satan izkoristil slabosti Cerkve in njenih sinov.

Pa saj bi morali samo slediti temu, kar je povedano: "Prej bo prišla kamela skozi šivankino uho kot bogati v nebesa. Razdeli vse, kar imaš, bratom in hodi po moji poti ..." Nadškofova izjava me je spravila v smeh in to je bil povod, da sem za pripovedovalca v Pašjonu postavil ravno starega smrdljivca hudiča. (Smeh). "In je v dvorani, ko igrate Pašjon, veliko smeha. Zdaj že veste, kje se bodo hihitali in kje krohotali?"

Ko mi čas to dopušča, izza zavese skrivaj gledam publiko. Mogoče ni olikano, a rad opazujem ljudi. Ko se se smejejo, prav čakam, da vidim, kako bo kaj delovalo.

Tudi igralec na odru to opazi?

O, pa še kako. Gledališče je po mojem mnenju vedno interakcija med publiko in odrom, tudi če ne gre ravno za komedijo, čeprav je to pri njej seveda najbolj očitno. Na igralski akademiji so me vedno učili: igray, kot da ni publike, in to mi nikoli ni šlo od rok. Ljudi v dvorani ne moreš preprosto odmisli. Pa tudi spodobi se ne.

Kaj si ti nor, čuj!

Kateri dialekt pa uporabljate v gledališču. Goriškega, mestnega?

Vedno se v teatru in v šansonih uporablja urbani jezik, ruralni ima, četudi nekateri mojstri, kakršen je Feri Lainšček, to demantirajo, preskromen nabor izrazov. To, da delamo z dialekti, v svetu ni nič posebnega, nič novega, vse napolitanske pesmi so v dialektu. V Italiji imajo teatre v beneškem, padovanskem, rimskem dialektu. Kmet, ki pride v mesto, govori drugače kot trgovec ali

doktor. Fašizem je tako kot orto stalinizem hotel vse poenotiti, vendar so partikularizmi ostali in, na srečo, ni mogel speljati svoje reforme do konca.

Ste imeli težave, ko ste spravljali narečna besedila v slovensko narodno gledališče?

V začetku ja, vendar se ljudje počasi navajajo. Tistega splošnega pogovornega jezika imam dovolj že, ko prižgem televizijo, res se mi ga ne da poslušati, ni več okusen, no (oponaša televizijski jezik, op. p.). Tega se ne da poslušati, je preveč na hitro, zdaj bodi pa sproščen, pa ni to to, to je osiromašenje, dialekti se morajo afirmirati, ta različnost so barve, in gorje tistemu slikarju, ki se bo barvam odrekel. Poznati mora ves spekter, potem lahko izbira, kar mu je najljubše. Na začetku so

me res naštartali, so rekli, da tega ne bo nihče poslušal, samo tile tu okoli, pa ni res. Jezik deluje na več nivojih, beseda lahko ima tudi simboličen pomen, prenesen pomen, zvočni, onomatopejski. Dialekte so dolgo izganjali, strokovnjaki so jih balzamirali, vendar se vsak od njih razvija, je živ organizem, ki mora vztrajati, se prebijati.

To je tudi urbana govorica in par excellence govorjena in daje teatru boljše izrazne možnosti. Pri slovenskem jeziku nikoli ne slišiš naravnega govorca, kerga ni. Nimaš prave intonacije, vsak dela po svoje. Eden osnovnih problemov, ki jih imamo igralci, je, kako nekaj reči v zborni izreki, da ne bo zvenelo papirnato. **Vaše pesmi so v narečju in jih radi poslušajo po vsej Sloveniji, torej tudi tisti, ki ne govorijo primorščine.**

Različnost nas dela zanimive in kompatibilne, vsak dialekt je zanimiv, to Partljič dokazuje na Štajerskem. Če bi bil jaz Štajerec, bi še kaj dodal. Primorščina je v kontaktu s temperamentnim svetom, zato je zelo odprta, čustvena, včasih preveč gibka, ker marsikdaj moraš reči kaj brez besed.

Primorci in Štajerci se običajno ne zmerjamo (tako kot z drugimi). Lahko vi kaj grdega poveste o nas?

Nič grdega ne morem reči, res ne. Mi je en Štajerec v študentskem naselju v Ljubljani vedno rekel, mi Štajerci in Primorci bi se še bolje razumeli, če ne bi bilo Slovencev vmes. Tudi pri puncah je bilo tako - so vedno vedele, zakaj si prišel. Kaj si ti nor, čui?!

ČE JE KLAPA, JE VSE LAHKO

"Ker v velikih ne znam," Iztok Mlakar odgovori na vprašanje, zakaj z glasbo nastopa samo v manjših dvoranah. "Če je klapa, imam občutek, da smo med seboj povezani in je vse lahko. Ne grem se prostozidarske lože in ne nastopam za izbrance, na koncerte pridejo zelo različni ljudje," poudari.

Prijazen je tudi njegov princip: človek naj reče, ko ima kaj reči. "Če ni, ni. Če nimam kaj povedati, ne bom govoril. Upam, da bom zmogel toliko korajže, da bom takrat, ko ne bom imel več kaj povedati, umolknil, nehal."

Vsaj vsakih sedem let naj bi izšel njegov novi CD. "Ja, zdaj sem že v zamudi, že osmo leto teče, upam, da ga bom izdal v jeseni 2016. Sem pa vmes napisal dve komediji, Duohtar je imel 200 ponovitev, Sljehernik čez 150, Pašjonu tudi dobro kaže ..."

IZVEDEL JE, DA SE JE LOČIL

V rumenih medijih se ne pojavlja. "Samo enkrat sem osupel izvedel, da je pisalo, da sem se ločil. Nisem mogel ugotoviti, kdo je to napisal in od kod jim to." Sicer pa je vesel, da je za tiste časopise preveč dolgočasen.